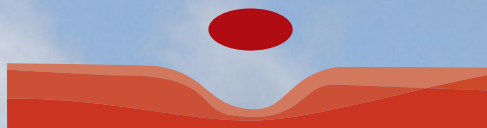

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T

de natuurlijke kennisbron

Jaarverslag 2014

**Adaptatie
versterken**

"Genoeg voor iedereen voor altijd"

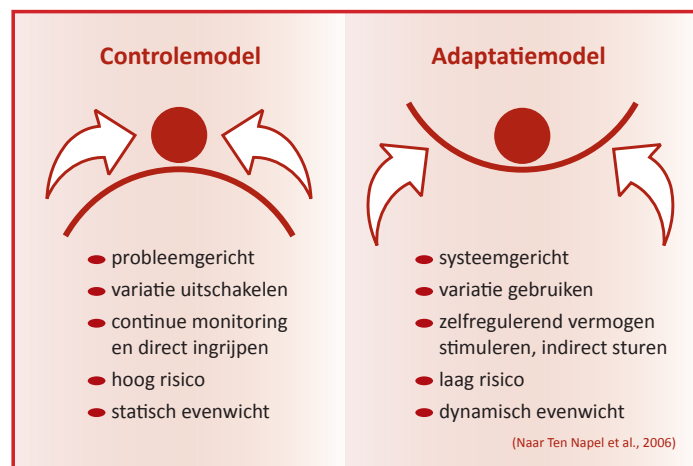
Duurzaamheid. Ik vind het nog steeds een mooi woord. Het zegt precies waar het voor staat: 'genoeg voor iedereen voor altijd'. Met onze missie voor écht duurzame landbouw, voeding en gezondheid werken wij dan ook aan praktische oplossingen die werken op de lange termijn. Om tot die structurele verbetering te komen, is het volgens ons noodzakelijk om het adaptief vermogen van een systeem te versterken.

Wat adaptatie voor de praktijk betekent, hebben we uitgebeeld met een balletje in een dal. Je ziet in één oogopslag dat bij het balletje op de berg veel externe input nodig is om het op zijn plek te houden. Als ik bij presentaties het verschil tussen deze twee systemen laat zien, krijg ik vaak de reactie: waarom stappen we niet gewoon over naar dat adaptatiemodel? Dat klinkt echter gemakkelijker dan het is. Zolang we ons richten op de korte termijn blijven we gevangen in het controlesysteem. Snelle resultaten behalen tegen lage kosten kan alleen als we de risico's met externe middelen onder controle houden. De kwaliteit van de natuur blijft onbenut en de veerkracht loopt steeds verder terug. Het betekent ook dat natuurlijke systemen minder robuust worden en er steeds méér hulpmiddelen nodig zijn.

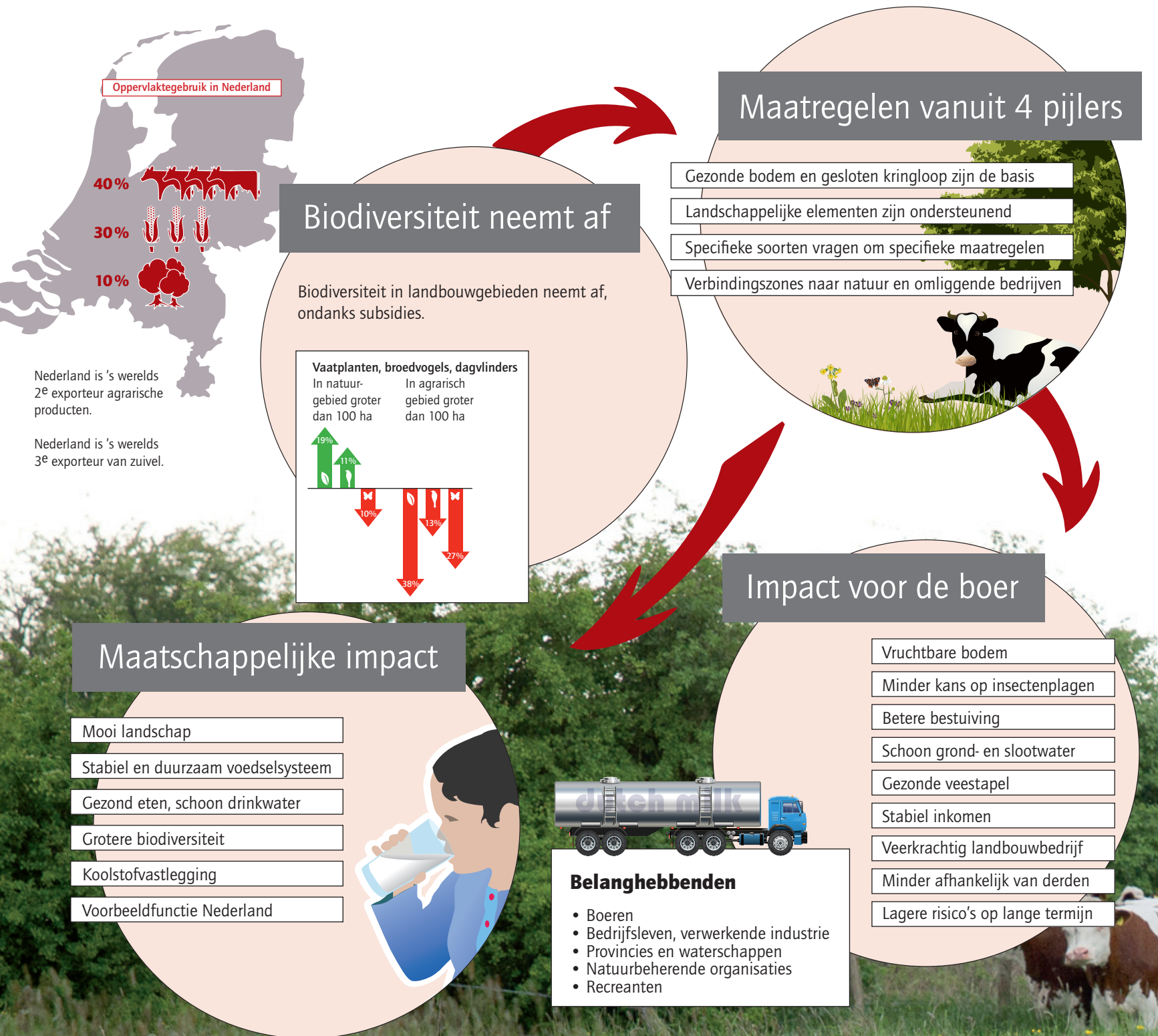
Met onze projecten ontwikkelen wij concepten, praktijkkennis en maatregelen die het adaptatiesysteem bevorderen. Voor professionals in de landbouw en gezondheidszorg zie ik twee wegen om daar te komen. De meest effectieve route is omschakelen: de afhankelijkheid van externe middelen radicaal minimaliseren, veerkracht versterken en vandaar uit verder bouwen. Maar je kunt er ook komen door langzaam te veranderen. Beide manieren ondersteunen wij met kennis en advies.

Heel belangrijk is dat we ons werk wetenschappelijk gronden. Ik ben dan ook blij dat eind 2014 collega Machteld Huber is gepromoveerd op het nieuwe gezondheidsconcept: daarbij ligt de focus op het vermogen van mensen om zich aan te passen en een eigen regie te voeren. Daarnaast is het adaptatiemodel in maart 2015 opgenomen in een Commentary van het wetenschappelijke tijdschrift Nature. Positieve reacties tonen aan dat het adaptatiemodel omarmd wordt. Is dat niet waar duurzaamheid ook over gaat?

*Prof. Dr. Ing. Jan Willem Erisman
Directeur-bestuurder*

INVESTEREN IN VEERKRACHT

"De stelregel is:
hoe diverser het
systeem, hoe
veerkrachtiger"

Door goed naar de verschillende belangen van melkveehouders, natuurorganisaties en het bedrijfsleven te luisteren, heeft het Louis Bolk Instituut een kader geschetst om biodiversiteit in de melkveehouderij te ontwikkelen vanuit een businessmodel. De maatregelen zijn toepasbaar in de praktijk en wetenschappelijk onderbouwd.

Projectleider Jan Willem Erisman:

"Het was onze missie om een concept voor biodiversiteit te ontwikkelen waarmee de projectpartners - elk met verschillende belangen - op één lijn gebracht werden. Dat is gelukt. Ondanks inspanningen van de agrarische sector holt de soortenrijkdom in de landbouwgebieden nog steeds hard achteruit. Biodiversiteit is echter de basis van de landbouw. Boeren zijn er dus bij gebaat om die te behouden, te gebruiken en te bevorderen. De vraag is echter: hoe pakken ze dat aan? Subsidies op akker-natuur werken onvoldoende. Biodiversiteit is een breed begrip dat een set van integrale maatregelen nodig heeft. Om daar grip op te krijgen, hebben wij het gestructureerd in vier pijlers: functionele biodiversiteit, landschap, specifieke soorten en verbindingzones. Hiermee is helder geworden wat de boeren praktisch met biodiversiteit kunnen doen en welke effecten die maatregelen hebben op de lange termijn. Het concept is erop gericht om tot aanpassingsvermogen van het systeem als geheel te komen. De stelregel is: hoe diverser het systeem, hoe veerkrachtiger. Dat geldt in het klein voor een landbouwbedrijf en in het groot voor de aarde. Het mooie is dat iedereen zich in deze benadering kan vinden. Zowel boeren als bedrijfsleven en natuurorganisaties zijn enthousiast. Dat is een goed begin voor een beweging naar een veerkrachtige landbouw."

Project: Conceptontwikkeling biodiversiteit in de veehouderij

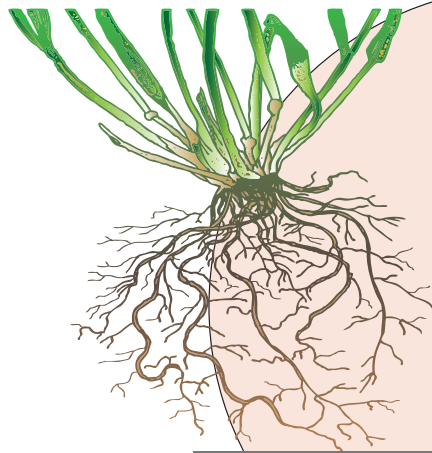
Projectpartner & financiers: Wereld Natuur Fonds, FrieslandCampina en Rabobank

Looptijd: maart 2014 – december 2014

Eindrapport: Biodiversiteit in de melkveehouderij, investeren in veerkracht en reduceren van risico's

GRIP OP DUURZAAM BODEMBEHEER

1 tot 3 bodemscans
als er gewas op het land staat

Analyse van bodemprofiel op drie criteria

- diepte, intensiteit en vorm beworteling
- bodemstructuur
- storende lagen

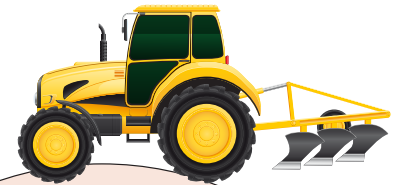
Zicht op 95% van de bodemproblemen

Meer inzicht in en feeling voor bodem

Bedrijfsvoering technisch op hoger niveau

Handelingsperspectief voor de boer

Bodemscan

Maatregelen

Van diepploegen naar ondieper werken
met cultivator of spitmachine

Waterhuishouding aanpakken met drainage

Toevoegen organische stof: compost, stro

Bodembedekking met groenbemesters zoals
Japanse haver, bladrammenas, gele mosterd

Bodemproblemen

Watergebrek en -overlast

Verstuiving

Achteruitgang organische stof

Plantparasitaire aaltjes

Grondsoort: Zandgrond en dalgrond

Gewas: Zetmeelaardappel, tarwe, gerst,
suikerbiet, cichorei

Verbeterde drainage bij wateroverlast

Betere waterbuffer bij droogte

Minder verstuiving

Evenwichtiger bodemleven, minder aaltjes

Stabieler opbrengst, hogere kwaliteit

Stabieler inkomen voor boer

Impact op lange termijn

Belanghebbenden

- Akkerbouwers
- Waterschap
- Afnemers
- Provincie

"Het mooiste resultaat van dit project vind ik de bodemscan"

24 akkerbouwers, Stichting Veldleeuwerik en het Louis Bolk Instituut hebben met elkaar onderzocht welke individuele maatregelen ondernemers kunnen treffen om hun bodem te verbeteren. Het doel is om met bodemverbetering het landbouwsysteem als geheel te optimaliseren.

Projectleider Chris Koopmans::

"Door intensivering van de landbouw is de bodem in de Veenkoloniën achteruitgegaan. Het gevolg is dat de dalgronden getroffen worden door watergebrek en -overlast, er verstuiving optreedt en het organische stofgehalte achteruit is gegaan. Het mooiste resultaat van dit project vind ik de bodemscan. Het is gelukt om specifiek voor dit gebied een eenvoudige scan te ontwikkelen die elke akkerbouwer kan gebruiken. Op basis van slechts drie criteria – worteldiepte, storende lagen en structuren – kunnen de ondernemers zelf bepalen welke maatregelen voor hun eigen bodem nodig zijn. Het toevoegen van organische stof aan de grond door compost, groenbemesters en stro zorgt er bijvoorbeeld voor dat de grond meer water kan opnemen en minder verstuift. Ook door een cultivator in te zetten en af te zien van ploegen kunnen ze uitdroging en verstuiving tegengaan. De praktijknetwerken zijn voor mij een prachtig voorbeeld hoe we bij het Louis Bolk Instituut in groepen werken aan kennisontwikkeling en -toepassing. Ook laat dit project zien dat we naar het geheel kijken. Alle maatregelen die wij de boeren aanreiken, versterken het adaptief vermogen van het landbouwsysteem."

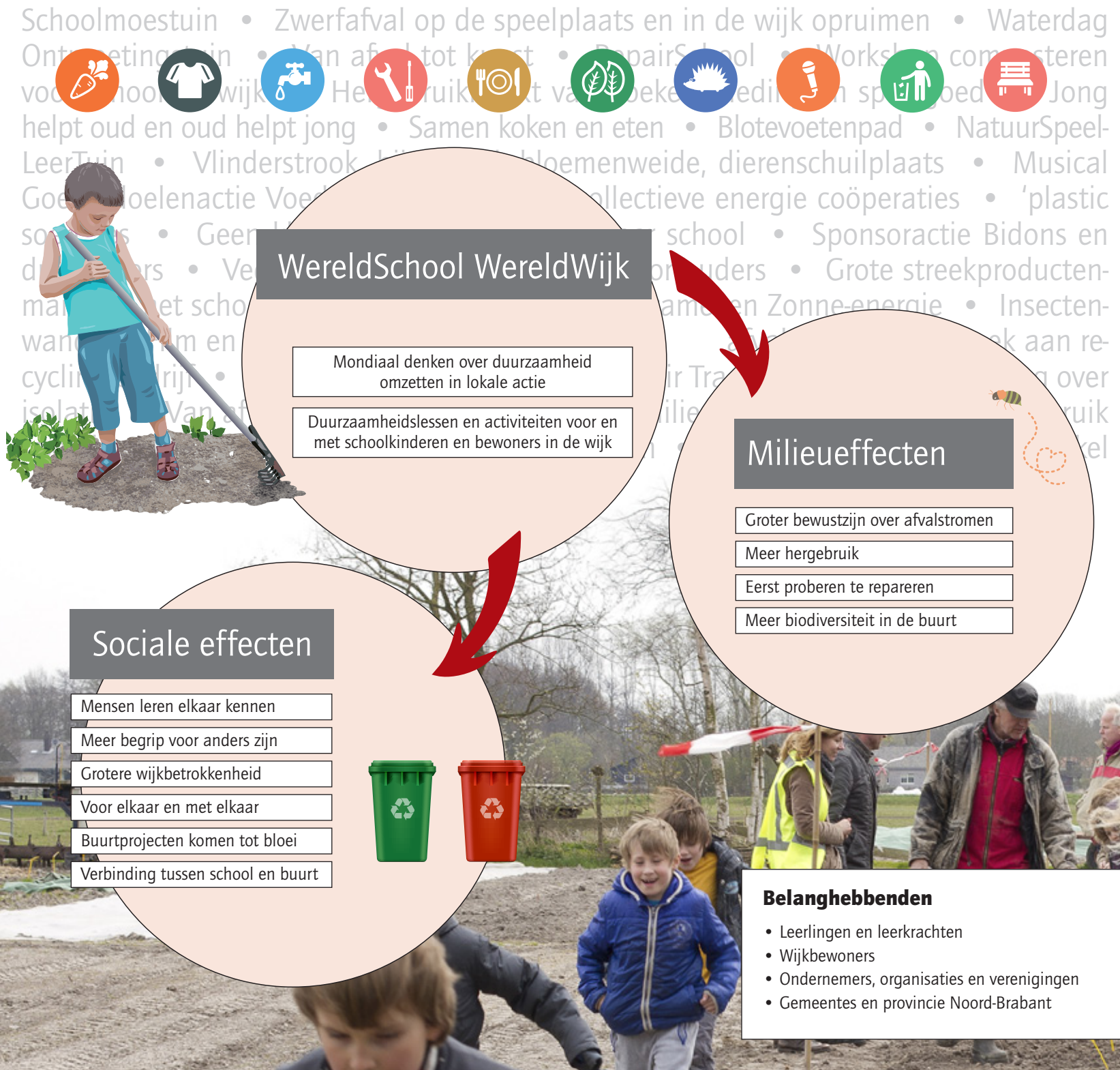
Project: Praktijknetwerk Veldleeuwerik Veenkoloniën

Projectpartners: Stichting Veldleeuwerik en aangesloten akkerbouwers

Financiers: Ministerie van EZ, Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland
Looptijd: juni 2013 – maart 2015

Eindrapport: Bodemscan zand- en dalgronden, beoordelingskader Veenkoloniale gronden

NAAR EEN GEZONDE, LEEFBARE, DUURZAME WIJK

"Het project maakt zichtbaar dat samenwerking tussen diverse partners de wijk als systeem versterkt"

Rondom vier Brabantse basisscholen werken wijkbewoners, maatschappelijke partners en bedrijven samen met kinderen, ouders en leerkrachten aan zo'n vijftig, heel verschillende sociale en groene projecten. Het doel was om het mondiale denken over duurzaamheid om te zetten in lokale actie. Het Louis Bolk Instituut onderzocht welke effecten dit programma heeft.

Onderzoeker Lucy van de Vijver:

"Kinderen baggage meegeven waarmee ze kunnen uitgroeien tot wereldburgers met bewustzijn voor milieu en sociale duurzaamheid. Dat was het doel van het project WereldSchool WereldWijk. Daarnaast wilden we de leefbaarheid en samenwerking in de wijk versterken. Vanuit de deelnemende dorpsscholen zijn er connecties met bedrijven en verenigingen in de wijk gezocht. Met elkaar hebben zij diverse activiteiten georganiseerd rondom het thema duurzaamheid. Het mooiste resultaat vind ik dat er tussen de scholen en omliggende wijken stevige relaties zijn ontstaan. Er zijn connecties gelegd die ik vooraf niet had kunnen bedenken. In Haarsteeg is er een uitwisseling gestart tussen de school en de nabijgelegen zorgboerderij. In Zijtaart helpen senioren nu bij het onderhoud van de schooltuin. Het project maakt zichtbaar dat samenwerking tussen diverse partners de wijk als systeem versterkt. Als mensen elkaar leren kennen, neemt het gevoel van betrokkenheid en veiligheid toe. Wat ik ook constateer, is dat de organisatie van onderwijsondersteunende activiteiten nu over meerdere schouders wordt verdeeld. Voorheen was er één leraar of ouder die de kar moest trekken. Doordat meer mensen zich betrokken en verantwoordelijk voelen, rijdt de kar bij wijze van spreken als vanzelf."

Project: WereldSchool WereldWijk
Projectpartners: Green and So, Stichting Scalascholen en Eric Schoones
Financier: Provincie Noord-Brabant
Looptijd: september 2013 – maart 2015
Eindrapport: WereldSchool WereldWijk, werken aan duurzaamheid en leefbaarheid in de wijk

"Vijf academische ziekenhuizen staan in de top-10 van de complementaire ziekenhuislijst"

Met de Mapping-studie heeft het Louis Bolk Instituut de complementaire zorg in ziekenhuizen, verpleeghuizen en GGZ-instellingen in kaart gebracht. De inventarisatie bestond uit de screening van ziekenhuiswebsites, een vragenlijst voor zorgprofessionals en groepsgesprekken met bestuurders, managers, artsen en verpleegkundigen in drie zorginstellingen.

Projectleider Miek Jong:

"Wat gebeurt er momenteel met complementaire zorg in ziekenhuizen en zorginstellingen? Op die vraag wilden wij antwoord hebben. Onze conclusie is dat 90% van de ziekenhuizen en veel GGZ-instellingen dergelijke zorg aanbieden. De reden om die in te zetten, is vrijwel overal dezelfde: verlichting bieden bij angst, pijn, onrust en slaapproblemen. Opmerkelijk is dat het meestal kleinschalige initiatieven zijn van enkele zorgprofessionals en dat het aanbod binnen de eigen instelling niet algemeen bekend is. Het was voor mij een verrassing dat vijf academische ziekenhuizen in de top-10 van de complementaire ziekenhuislijst staan. Tot nu toe waren met name academische instellingen terughoudend: volgens hen is de werking van dergelijke interventies niet wetenschappelijk bewezen. Het rapport heeft dan ook veel discussie teweeggebracht, zowel via social media als in de geschreven pers, over de noodzaak van goed onderzoek. Een aantal wetenschappelijke studies heeft echter aangetoond dat mindfulness, hypnotherapie en yoga effectief kunnen worden ingezet. Daarnaast biedt complementaire zorg handelingsperspectieven voor ons concept van positieve gezondheid. Het geeft patiënten meer eigen regie. Ze kunnen deze interventies namelijk zelf doen om hun eigen veerkracht en gezondheid te bevorderen. De zorgsector wil graag verder met complementaire zorg. Onze aanbeveling is dan ook: onderzoek in proeftuinen."

Project: Mapping-studie naar complementaire zorg

Projectpartner: Van Praag Instituut

Financiers: Diverse stichtingen

Looptijd: maart 2014 – december 2014

Eindrapport: Complementaire zorg in ziekenhuizen, verpleeghuizen en GGZ-instellingen

"Je moet naar het hele systeem kijken om de beste aanpak te bepalen"

Op diverse locaties verspreid over Europa worden langetermijn-experimenten uitgevoerd met minimale grondbewerking en groenbemesters. Het doel van deze experimenten is om de biologische productiemethode te verbeteren en te verduurzamen. Het Louis Bolk Instituut heeft de resultaten van negen langjarige onderzoeken bij elkaar gevoegd en geanalyseerd.

Projectleider Chris Koopmans:

"Het idee van minimale grondbewerking is om het bodemleven met rust te laten zodat de organismen optimaal hun werk kunnen doen. Met groenbemesters kunnen boeren efficiënter met stikstof omgaan en ook onkruiddruk managen. Wij hebben in kaart gebracht hoe deze maatregelen tot hogere opbrengsten kunnen leiden. Ik vind het uniek dat we binnen de verschillende klimaatzones – van Zuid- tot Noordwest-Europa – de resultaten hebben kunnen vergelijken. De conclusie is dat een bepaalde maatregel per bodemsoort en klimaat heel anders uitpakt. In de mediterrane landen behalen de agrariërs met minimale grondbewerking mooie resultaten. Door te stoppen met ploegen, groeien de gewassen beter en is de opbrengst hoger.

In Spanje, vlakbij Barcelona, heb ik het verschil met eigen ogen gezien. De percelen met minimale grondbewerking hadden rulle grond met organische resten. Op de geploegde velden was de grond droog en dichtgeslagen. In de Noordwestelijke landen van Europa leidt minimale grondbewerking tot lagere opbrengsten, maar dat verlies kan gecompenseerd worden met de inzet van groenbemesters. Het onderzoek laat zien dat een algemene maatregel onvoldoende is om overal landbouw te verduurzamen. Je moet naar het hele systeem kijken om de beste aanpak te bepalen."

Project: TILMAN-ORG

Financier en partners: Core Organic II, een Europees samenwerkingsverband van 15 partners in 11 landen

Looptijd: december 2011 – december 2014

Eindrapporten: (1) Effect of grass clover ley, green manure and off-farm inputs on nutrient dynamics and crop performance under reduced tillage; (2) Calibration and adaptation of the NDICEA model to reduced tillage systems

Bijzondere publicaties in 2014

De projecten van het Louis Bolk Instituut leverden afgelopen jaar ruim 100 publicaties op.

Op www.louisbolk.nl/publicaties staat het volledige overzicht, voorzien van bibliografische gegevens.

Participatory development as a way to innovations: five key elements for success.

Koopmans, C.J., K. van Veluw, F. Wijnands. 2014. 4th ISOFAR Scientific Conference. Istanbul, Turkey. 13-15 October 2014.

Strategic Research and Innovation Agenda for Organic Food and Farming. Beck, A., E. Cuoco, A.M. Häring, J. Kahl, C. J. Koopmans, C. Micheloni, B. Moeskops, U. Niggli, S. Padel en I.A. Rasmussen, 2014. TP Organics, Brussels.

A 6-year comparative economic evaluation of healthcare costs and mortality rates of Dutch patients from conventional and CAM GPs. Baars E.W., P. Kooreman. BMJ Open 2014.

Prevalence and Molecular Characteristics of Methicillin-Resistant Staphylococcus aureus (MRSA) in Organic Pig Herds in The Netherlands. Vijver L.P.L. van de, P. Tulinski, N. Bondt, D. Mevius and C. Verwer. Zoonoses and Public Health. 2014

Favourable effects of consuming a Palaeolithic-type diet on characteristics of the metabolic syndrome. A randomized controlled pilot-study. Boers, I., F. Muskiet, E. Berkelaar, E. Schut, R. Penders, K. Hoenderdos, H. Wichers, M.C. Jong. Lipids in Health and Disease 2014.

Nitrogen footprints: past, present and future. James N Galloway, Wilfried Winiwarter, Adrian Leip, Allison M Leach, Albert Bleeker, Jan Willem Erisman. Environmental Research Letters 2014

Evaluating 4 years of atmospheric ammonia (NH₃) over Europe using IASI satellite observations and LOTOS-EUROS model results.

Van Damme, M., R. J. Wichink Kruit, M. Schaap, L. Clarisse, C. Clerbaux, P-F. Coheur, E. Dammers, A. J. Dolman and J.W. Erisman. Journal of Geophysical Research: Atmospheres 2014.

Soil and water salinization and the development of organic saline crops. Timmermans, B.G.H., A.J.T.M. Hospers-Brands. 2014. 4th ISOFAR Scientific Conference. Istanbul, Turkey. 13-15 oktober 2014.

Organically grown grassclover in nature areas to remove soil phosphate for development of species rich grasslands.

Timmermans, B.G.H., N.J.M. van Eekeren. 2014. 4th ISOFAR Scientific Conference. Istanbul, Turkey. 13-15 oktober 2014.

Health and Welfare in Dutch Organic Laying Hens. Bestman, M.W.P., J. Wagenaar. Animals 2014.

Voederbomen in de landbouw. Eekeren, N.J.M. van, B. Luske, M. Vonk, E. Ansems. 2014. Louis Bolk Instituut, Driebergen.

Regenwormen op het melkveebedrijf. Eekeren, N.J.M. van, J.G. Bokhorst, J.G.C. Deru, J. de Wit. 2014. Louis Bolk Instituut, Driebergen.

Witte lupine voor kalkrijke bodems. Nuijten, E., U. Prins. 2014. Louis Bolk Instituut, Driebergen.

Compost composites: Bodem, bemesting en ziektevermindering. Cuijpers, W.J.M., L. Janmaat. 2014. Louis Bolk Instituut, Driebergen.

Proefschrift: Towards a new, dynamic concept of Health. Its operationalisation and use in public health and healthcare, and in evaluating health effects of food. Huber, M.A.S. 2014. Universiteit van Maastricht.

Jaarrekening

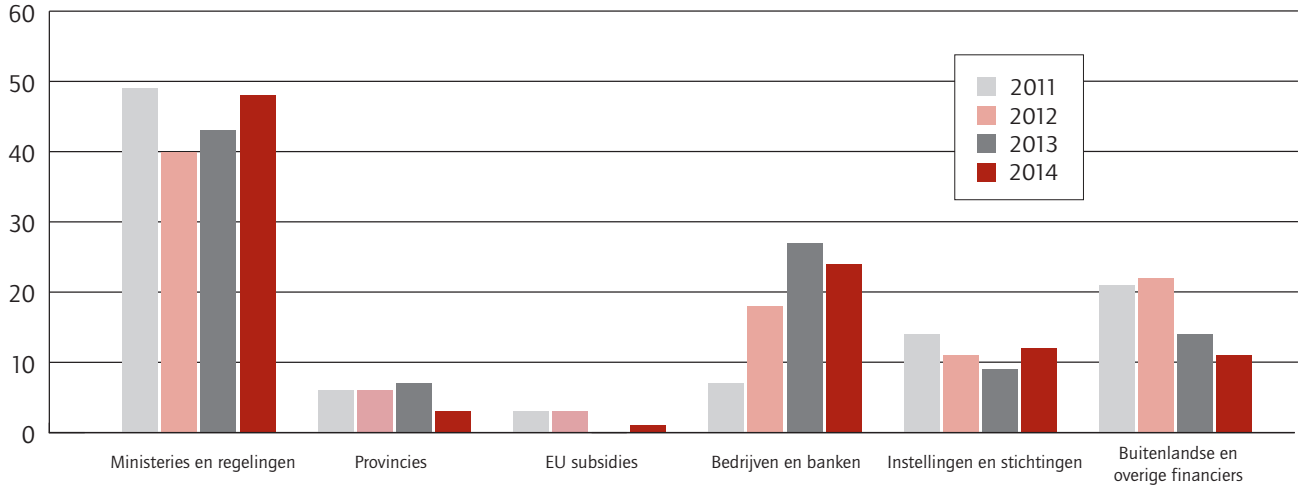
Staat van baten en lasten over 2014 (x 1000 in euro's)

	Werkelijk 2014	Werkelijk 2013
Project- en subsidiebaten	3.786	4.470
Ingekochte projectkosten	1.017-	1.638-
Netto project- en subsidiebaten	2.769	2.832
Baten uit fondsenwerving	4	25
Giften en overige baten	13	21
Som der baten	2.786	2.878
Lonen en salarissen	2.017	2.293
Sociale lasten	296	358
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	14	24
Overige bedrijfslasten	415	353
Som der lasten	2.742	3.028
	44	150-
Financiële baten en lasten	11-	15-
Netto resultaat	33	165-
Belastingen	6-	0
Netto resultaat na belastingen	27	165-

Het Louis Bolk Instituut heeft het boekjaar 2014 met een positief resultaat, voor belastingen, van € 32.976,- afgesloten. Dit is een gunstige ontwikkeling na eerder twee jaren met verlies te hebben afgesloten. De focus op acquisitie in combinatie met een vermindering van kosten heeft zijn vruchten

afgeworpen. De jaarcijfers hebben betrekking op de jaarrekening van de Stichting Louis Bolk Instituut en zijn goedgekeurd door de Raad van Toezicht. Op deze cijfers is een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven door accountant Stolwijk en Kelderman.

Verdeling van baten naar projectfinancier (2011-2014)

Namens de Raad van Toezicht

De bezuinigingen die het Louis Bolk Instituut in 2013 heeft doorgevoerd, hebben positief uitgepakt in 2014. Het jaar is dan ook met een positief resultaat van € 33.000 voor belastingen afgesloten. Per 1 januari 2014 is Agro-Eco verzelfstandigd. Als gevolg hiervan zijn er twee medewerkers minder bij de ondersteunende diensten. De synergie binnen het instituut is versterkt door de twee landbouwafdelingen samen te voegen tot één afdeling landbouw.

De afgelopen jaren is er een trend zichtbaar naar steeds kortere projecten met een lange aanlooptijd. Daarbij is de projectfinanciering ingewikkelder geworden. Hier is de organisatie nog onvoldoende op ingesteld. Het management heeft daarom een marktplan gemaakt met tien langetermijninitiatieven. Hiermee zet de organisatie enerzijds in op financiering met een grotere omvang en anderzijds op meerjarige trajecten met een langere doorlooptijd. Begin 2015 hebben wij geconstateerd dat dit marktplan weliswaar zijn eerste vruchten afwerpt, maar dat de ontwikkelingen langzaam gaan. In 2015 zal de organisatie sterk blijven inzetten op deze trajecten naast het bedienen van de huidige partners en klanten. Er is geïnvesteerd in twee nieuwe medewerkers met nieuwe netwerken en expertise zodat er voldoende capaciteit is om actief op de markt te bewegen.

Eind 2015 loopt het strategieplan 2012-2016 af. De positie van het instituut is duidelijk versterkt en de zichtbaarheid vergroot. Het bescheiden groeiscenario is echter niet gehaald en de markt is lastiger dan voorzien. Dit zal in de ontwikkeling van de nieuwe strategie worden meegenomen. Verder zal er een besluit komen over de huisvesting aangezien het instituut naar alle waarschijnlijkheid het huidige gebouw begin 2018 zal moeten verlaten. Een ander belangrijk punt voor de nieuwe strategie is de bevordering van de interne samenwerking en het teamwerk met duidelijk afgestemde rollen.

De samenwerking met de Ondernemingsraad verliep prettig. Hun kritische kijk was een positieve bijdrage voor het reilen en zeilen van het instituut.

Het Louis Bolk Instituut heeft weer een gezonde financiële basis. Ook heeft het instituut zijn relaties met de media, het bedrijfsleven, zorginstellingen en andere financiers versterkt en groeit de naamsbekendheid nog steeds. De Raad van Toezicht is tevreden over de financiële ontwikkeling en de groeiende reputatie van het instituut. De nieuwe strategie zal ervoor zorgen dat deze stijgende lijn doorzet. Bovenal zijn wij trots op de onderzoekers die grensverleggend onderzoek doen naar het zelfregulerend vermogen en de veerkracht van planten, dieren, mensen en de ecologische systemen waarvan zij deel uitmaken.

Drs. Pieter van Geel
Voorzitter Raad van Toezicht

Onafhankelijk
internationaal
kennisinstituut

Opgericht in 1976
Gevestigd te Driebergen
42 medewerkers, 17 freelancers
Raad van Toezicht
ANBI-status

Onderzoeksthema's

Duurzame landbouw:

- bodem
- biodiversiteit
- grasland
- landbouw en natuur
- markt en economie
- water
- klimaat
- dierenwelzijn
- veredeling

Voeding en gezondheid:

- voeding
- groen en gezond
- complementaire behandelwijzen
- integratieve medicijnen
- onderwijs

Partners en financiers in 2014

• IFOAM	• Rabobank
• Menzis	• Triodos Bank
• Natuurmonumenten	• Udea
• Provincies	• ZonMw
• Ministerie van Economische Zaken	• ZLTO
• Oxfam Novib	• FrieslandCampina
• Wereld Natuur Fonds	• en anderen

Missie

Bevorderen van écht duurzame landbouw, voeding en gezondheid met de natuur als bron voor kennis. De veerkracht van het hele systeem en de onderdelen ervan versterken.

Kernwaarden

Grensverleggend, aantoonbaar, systemisch, toepasbaar

Aanpak

Onderzoek, kennisontwikkeling, kennistoepassing en advies. Praktijkgericht, participatief

Samenwerking in 2014

Universiteiten:

- Wageningen UR
- Universiteit van Kassel
- Universiteit Maastricht

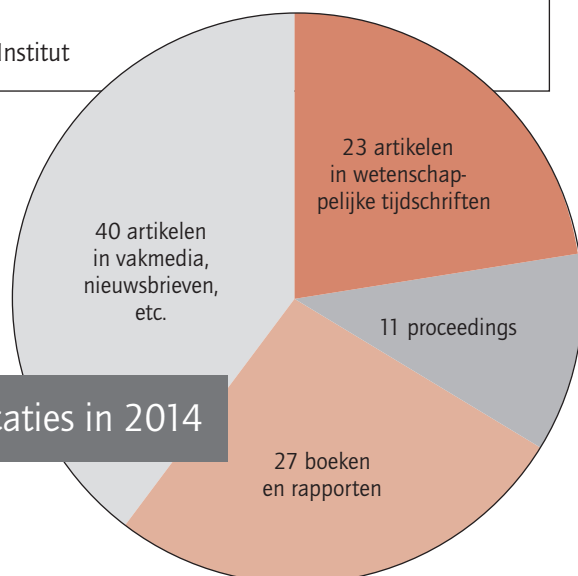
Onderzoeksinstituten

- INRA
- FiBL
- TNO
- RIVM
- PBL
- Thünen Instituut

Overige organisaties:

- Werkgr. Grauwe Kiekindief
- Vogelbescherming
- Ver. Ned. Cultuurlandschap
- Stichting Veldleeuwierik
- CLM en anderen

Publicaties in 2014

Mijlpalen in 2014

2 januari 2014: Opinieverhaal van Jan Willem Erisman, directeur van het Louis Bolk Instituut met de visie dat integrale zorg een integrale aanpak vereist in Het Financieele Dagblad.

20 januari 2014: Televisie-interview met Jan-Paul Wagenaar, senior onderzoeker en afdelingshoofd Landbouw, in Tros Radar over het gebruik van vruchtbaarheids-hormonen in de veehouderij.

21 januari 2014: Televisie-interview met Jan Willem Erisman, directeur van het Louis Bolk Instituut, in Vara's Kassa Groen over het verschil tussen biologische en gangbare wortels.

21 en 22 februari 2014: Louis Bolk Instituut mede-initiatiefnemer van Conferentie Voedsel Anders, een bijeenkomst voor boeren, burgers, wetenschappers en maatschappelijke organisaties over duurzame voedselsystemen.

11 april 2014: In het kader van het programma Alles is Gezondheid ondertekent arts-onderzoeker Machteld Huber namens het Louis Bolk Instituut drie pledges met GGD Nederland, Emile Thuiszorg en werkgroep Positieve Gezondheid Noordelijke Maasvallei met als doel het begrip positieve gezondheid verder te concretiseren.

22 mei 2014: Het Louis Bolk Instituut plaatst 100 bijenhôtels voor onderzoek naar landschapselementen voor wilde bijen.

22 september 2014: WNF financiert de leerstoel Integrale Stikstofstudies aan de Vrije Universiteit van Amsterdam van hoogleraar Jan Willem Erisman, directeur van het Louis Bolk Instituut.

26 september 2014: Opinieverhaal van Edith Lammerts van Bueren, senior onderzoeker van het Louis Bolk Instituut in vakblad Boerderij over de keuze voor klassieke veredeling in de biologische sector.

13 oktober 2014: Onderzoek van het Louis Bolk Instituut wijst uit dat paleolithische voeding het risico op welvaartsziekten vermindert (gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift Lipids in Health and Disease).

21 oktober 2014: Televisie-interview met Edith Lammerts van Bueren, senior onderzoeker van het Louis Bolk Instituut, in Westbroek! van RTV Utrecht over veredeling van resistente aardappellrassen vanuit het onderzoeksprogramma BioImpuls.

7 november 2014: Louis Bolk Instituut partner bij de kick-off van het Internationale Jaar van de Bodem op de Zonnehoeve in Zeewolde.

10 november 2014: Televisie-interview met Cynthia Verwer, onderzoeker van het Louis Bolk Instituut, Tros Radar over de voor- en nadelen van het houden van kalfjes bij de koe.

17 december 2014: Arts-onderzoeker Machteld Huber promoveert op nieuw concept Gezondheid en is door NPHF Federatie voor Gezondheid en GGD GHOR genomineerd als meest invloedrijke persoon Publieke Gezondheid 2014.

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T

de natuurlijke kennisbron

Hoofdstraat 24
3972 LA Driebergen

T 0343 523 860
F 0343 515 611

info@louisbolk.nl

www.louisbolk.nl

 [@LouisBolk](https://twitter.com/LouisBolk)

© Louis Bolk Instituut 2015
Tekst: Annelijn Steenbruggen
Eindredactie: Lidwien Daniëls

Foto's: Annelijn Steenbruggen, Herbert
Wiggerman en Louis Bolk Instituut
Vormgeving: btz vorm en regie

Bestelnummer 2015-023 C